

ABDÜLBAKİ NASIR DEDE

(1765-1821)

İstanbul'da Yenikapı semtinde doğdu. Babası, Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerinden Ebübekir Dede, annesi Galata Mevlevihanesi şeyhlerinden Kutbünnayi Osman Dede'nin kızı Saide Hanım'dır. Üç erkek kardeşin ortancası idi.

İlk öğrenimini babasından yaptı; onun 1775'te vefatından sonra Arapça, Farsça ve dini ilimleri Milasmüftüsüzade Halil Efendi'den tahsil etti. Bir yıl sonra dergahta sema meşkedip ayine girmeye başladı. Müsiki bilgisini de dergahtaki müsikişinaslardan edinerek kendisini yetiştirdi. Ağabeyi Ali Nutki Dede'nin şeyhliği sırasında mevlevihanenin neyzenbaşılığı görevinde bulundu. Onun 1801'de ölümü üzerine Hacı Mehmed Çelebi tarafından şeyhlik destarı ile adı geçen mevlevihaneye tayin edildi. Bu arada, 1814'te Kazasker Mekkizade Mustafa Asım Efendi tarafından dergahın vakıf işlerine bakmakla da görevlendirildi. Ölümüne kadar bu vazifelerini sürdürdü. 20 Cemaziyelevvel 1236 (23 Şubat 1821) Cuma günü vefat etti. Yenikapı Mevlevihanesi haziresine defnedildi. Yerine oğlu Receb Hüseyin Hüsnü Dede şeyh olarak tayin edildi.

Abdülbaki Nasır Dede'nin Mevleviyye tarikatı şeyhleri arasında önemli bir yeri vardır. Bilhassa III. Selim ve II. Mahmud devirlerinde şöhret buldu ve her iki padişahın da yakın ilgi gördü. Yetiştirdiği talebeler, telif ettiği ve bestelediği eserler, onun tasavvuf, edebiyat ve müsiki alanlarında büyük bir otorite olduğunu göstermektedir. Hamamizade İsmail Dede'nin ney hocalığını yapmış olması, onun bu alandaki bilgisini ortaya koymaktadır. Ayrıca, II. Mahmud zamanında padişahın huzurunda icra olunan küme fasıllarında bulundu. Acem-büselik ve ısfahan makamlarında iki Mevlevi ayini bestelemiş, ancak bunlardan ikincisi zamanla unutulduğundan günümüze ulaşamamıştır. Mehmed Ziya ve Mehmed Tahir, onun eserleri arasında bir de şevkutarab ayininden bahsediyorlarsa da notası zamanımıza ulaşan bu eserin Şeyh Ali Nutki Dede tarafından bestelendiği artık bilinmektedir. Ayrıca bir nota sistemi ile dilaviz, dildar, gülruh, hisar-kürdi ve rühefza adlarında beş makam ve "şirin" isminde yirmi iki vuruşlu bir usul icat etmiştir. Fatin, Tezkire'sinde eviç, hicaz, ısfahan ve nihavend makamlarının da onun tarafından icat edildiğini kaydediyorsa da bu bilgi yanlıştır.

Eserleri. 1. Divan. Nasır mahlasını kullanarak yazdığı takriben 3000 beyitlik bu eserin müellif hattı ile olan tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Nafiz Paşa, nr. 941).

2. Terceme-i Menakıbü'l-arifin (Terceme-i Eflaki). Ahmed Eflaki'nin Menakıbü'l-'arifin adlı eserinin, amcasının oğlu Sahih Ahmed Dede'nin teşvikiyle ve bazı ilavelerle 1793-1797 tarihleri arasında yaptığı tercümesinden ibarettir. Müellif nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Nafiz Paşa, nr. 1126) bulunan eser, III. Selim'e ithaf edilmiştir. Bir diğer nüshası da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (Emanet Hazinesi, nr. 1205).

3. Şerh-i Ta'rib-i Şahidi. Tuhfe-i Şahidi adlı manzum Farsça-Türkçe lügatın, Yenikapı Mevlevihanesi şeyhlerinden Safiyyullah Müsa Dede tarafından Arapça'ya tercümesi olan Ta'rib-i Şahidi'ye 1799 tarihinde yazdığı şerhtir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Nafiz Paşa, nr. 1483).

4. Defter-i Dervişan. Şeyh Ali Nutki Dede tarafından başlanan ve onun ölümü üzerine Abdülbaki Nasır Dede'nin yazmaya devam ettiği eserin, müelliflerin hattı ile olan tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Nafiz Paşa, nr. 1194).

5. Tedkik u Tahkik. 136 makam ve yirmi bir usulün kısaca açıklandığı müzik nazariyatına dair bir eserdir. Eserin müellif hattı ile olan bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Nafiz Paşa, nr. 1242/1).

6. Tahriyye. Kendisi tarafından icat edilen nota sistemini açıklayan ve bu nota ile yazılmış dört besteyi ihtiva eden bir eserdir. Müellif hattı ile olan bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Nafiz Paşa, nr. 1242/2).